

др Бранислав Антонић, д.и.а.¹
Иван Радуловић, д.и.а.²
Јована Стефановић, М.арх.³

ИНИЦИЈАТИВА ЗА КВАЛИТЕТ ЖИВОТА У КРАГУЈЕВЦУ: СУШТИНА, СПРОВОЂЕЊЕ, РЕЗУЛТАТИ И НАЧИНИ ПРИМЕНЕ У БУДУЋЕМ РАЗВОЈУ ГРАДА

QUALITY OF LIFE INITIATIVE IN KRAGUJEVAC, SERBIA: STRUCTURE, IMPLEMENTATION, RESULTS AND THE METHODS OF APPLICATION IN FUTURE CITY DEVELOPMENT

РЕЗИМЕ: Иницијатива за квалитет живота је нов програм Агенције Уједињених нација за насеља (УН Хабитат), почет 2023. године. Циљ иницијативе је помогне представницима градова широм света у процени локалног квалитета живота као важне одреднице успешности града, која је, опет, сложена и тешко мерљива. Дата иницијатива је развила оквир за ову процену премеравањем глобалних и локалних показатеља. Док су први општи за све градови на свету који учествују у иницијативи, дотле су други локално посебни и развија их сваки град за себе. Њиховим премеравањем добија се коначни индекс квалитета живота. Међутим, много важнија ствар за сваког града-учесника је да овим добија скуп добро уређених и тачних вредности за елементе локалног квалитета живота, који се лако могу употребити за креирање развојних докумената града, укључујући и урбанистичке планове. Овим радом се приказује спровођење иницијативе на примеру Града Крагујевца, укључујући и приказ целог процеса, као и добијене вредности и њихово тумачење у светлу развоја локалних развојних докумената и унапређења рада локалне самоуправе.

Кључне речи: квалитет живота, показатељи развоја, глобално-локално, Крагујевац

ABSTRACT: The Quality of Life Initiative (QoLI) is a new programme of the United Nations Agency for Human Settlements (UN Habitat), launched in 2023. The aim of the initiative is to support city decision makers worldwide in evaluating the quality of local life as an important feature of urban progress; nevertheless, this is also complex and difficult to measure. The initiative has developed an assessment framework for measuring global and local indicators. While the former are common to all global cities participating in the QoLI initiative, the latter are locally specific and developed by each city for itself. Their measurement results in a final QoLI index. However, what is much more important for each participating city is that it obtains a set of well-organised and accurate values for the key elements of the quality of local life, which can be easily utilised to create city policy documents, including urban plans. This paper presents the implementation of the QoLI initiative in the City of Kragujevac, including an explanation of the entire process, as well as the obtained values and their interpretation regarding the creation of local policy documents and the improvement of the functioning of local administration.

Keywords: quality of life, urban indicators, global-local, Kragujevac

1. УВОД – КАКО ПРЕМЕРИТИ КВАЛИТЕТ ГРАДСКОГ ЖИВОТА?

Унапређење квалитета живота у једном граду је крајњи циљ сваке опште стратегије/плана његовог развоја или генералног плана датог града (Mouratidis, 2021). Једноставно речено, квалитет живота у граду одређује његову конкурентност и даје значајне предуслове за бржи и одрживији развој. Због тога је рад урбаниста, као и других стручњака везаних за урбани развој, суштински усмерен са истраживање и коришћење оних развојних елемената који ће га значајно побољшати (Dobrowolska & Korczewska 2024). Данас је квалитет живота у градским условима све више повезан и са основама **урбане одрживости** (Chatterjee et al., 2025). Са друге стране, квалитет живота је такође сложен научни и стручан концепт у урбанизму, са очигледним вишедисциплинским и слојевитим карактером (Bolzan Wesz et al., 2023). С обзиром на то да га је тешко у потпуности обухватити и одредити, одговарајуће мерење квалитета живота на локалном нивоу постаје примарни задатак урбанистичке струке. Значај квалитета живота постао је све видљивији последњих неколико деценија. Тако су и организације светског значаја показале занимање за квалитет живота кроз своје (нове) програме. Светска здравствена организација (СЗО) као агенција Уједињених нација (УН) специјализована за питање

¹ др Бранислав Антонић, дипл.инж.арх., асистент на Департману за урбанизам, Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Београд, antonic83@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2675-9264.

² Иван Радуловић, дипл.инж.арх., главни урбаниста Града Крагујевца, ivan.radulovic@kg.org.rs. ORCID: 0009-0008-8016-932X.

³ Јована Стефановић, М.арх., студент докторских студија и истраживач-приправник, Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, Београд, jovana.stefanovic@arh.bg.ac.rs. ORCID: 0009-0009-7879-6006.

јавног здравља је поставила **дефиницију квалитета живота**. Према њој, то је „сагледавање појединца о свом положају у животу у односу на културу и систем вредности у којима он/она живи и у односу на сопствене циљеве, очекивања, стандарде и бриге“ (WHO, б.д.). Занимљиво је да је спровођење концепта квалитета живота предводи други ентитет Уједињених нација – Програм УН за људска насеља, скраћено, **УН Хабитат**. Он је недавно покренуо **Иницијативу за квалитет живота** (Quality of Life Initiative – QoLI) и то 2023. године (UN, 2024). Ова иницијатива је посвећена промоцији квалитета живота на светском нивоу. Постоје и други важни промотери концепта квалитета живота, као што је Европска унија (ЕУ). Процене квалитета живота у ЕУ и њеним чланицама ЕУ заснивају се на статистичким мерењима које спроводи **ЕУРОСТАТ/EUROSTAT**, статистички уред ЕУ (ЕС, 2025). ЕУРОСТАТ дефинише квалитет живота као „широк спектар чинилаца који утичу на то шта људи цене у животу, поред материјалних обележја“ (EUROSTAT, б.д.). Сходно томе, мерење квалитета живота у ЕУ превазилази традиционалне бројчане економске показатеље (Reig-Mullor et al., 2024). Последње указује даје у поступку мерења квалитета живота велики значај да се обухвате **кључне области људског живота**. Не постоји општи консензус о датим областима – њиховом броју и разграничењима (Nussbaum & Sen 1993; Vagstad 2013). На пример, у случају QoLI, постоји **девет „битних домена“**, уз додатну укупну оцену укупног задовољства квалитетом живота (QoLI 2024). Слично томе, ЕУРОСТАТ учача девет „аспеката квалитета живота“, по начелу „8+1“, јер се последњи односи на целокупно искуство живота (EUROSTAT, б.д.). Датим се види да су кључна подручја ова два система процене квалитета живота слична, али они нису исти (Табела 1):

Табела 1: Поређење два начина процене квалитета живота – система УН према УН Хабитату и ЕУ према ЕУРОСТАТ-у.

УН ХАБИТАТ – QoLI	ЕУ – EUROSTAT
Девет домена квалитета живота + укупно	Девет аспеката
1. Привреда	1. Продуктивност или главна делатност
2. Образовање	2. Образовање
3. Животна средина	3. Природно и животно окружење
4. Управљање	4. Управљање и основна права
5. Основне услуге и мобилност	
6. Здравље и благостање	5. Здравље
7. Становање	6. Материјални услови живота
8. Култура и рекреација	7. Слободно време и друштвене везе
9. Друштвена повезаност	
/	8. Економска и физичка безбедност
Укупно: Опште задовољство животом	9. Целокупно искуство живота

Следећи битан корак у целом поступку је истраживање одговарајућих **показатеља квалитета живота** на локалном нивоу. Нагласак је како их истражити и уредити у систем тако да на добар начин показују процену квалитета живота у одређеној просторној целини (града, округ, покрајина, држава,..). Због тога неки стручњаци називају дате показатеље показатељима погодности живљења (Sagala, 2024). Други стручњаци их, пак, описују као стандарде квалитета живота (Papuccio, 2024). Систем ЕУРОСТАТ-а од девет аспеката се даље дели на „под-аспекте“, па потом показатеље. Укупно постоји **46 показатеља** по овом систему (EUROSTAT, б.д.). Систем QoLI УН Хабитата се такође заснива на низу показатеља, али разликује **индикаторе глобалног и локалног нивоа**; први су одређени за све светске градове, док се други развијају сходно локалних условима, односно они су прилагођени локалном нивоу. По QoLI постоји **29 глобалних показатеља**, док се број локалних показатеља није тачан, уз то да их мора бити најмање 12 (QoLI, 2024).

Ово истраживање приказује случај спровођења QoLI процеса у **Крагујевцу**, другом по реду граду у Србији који је спровео ову иницијативу. Крајњи исход овог процеса се види кроз добијен **коначни индекс квалитета живота**. Међутим, много важнија ствар за сваког града-учесника, па и за Крагујевац, је да овим добија скуп добро уређених и тачних вредности за елементе локалног квалитета живота, који се лако могу употребити за креирање развојних докумената града, укључујући и урбанистичке планове. Главни допринос овог рада огледа се у детаљном приказу спроведене иницијативе у Крагујевцу, али и у тумачењу добијених вредности квалитета живота ради унапређења локалних развојних докумената и рада локалне самоуправе.

2. МЕТОДОЛОГИЈА

Рад је постављен као **студија случаја**, где је дати случај QoLI процес у Крагујевцу, тј. начин његовог спровођења и тумачења његових резултата. Како је у питању студија једног случаја, целокупно истраживачко окружење је битно ради што јасније анализе самог случаја. У складу са овим већ је направљен кратак теоријски увод у питање значаја и суштине квалитета живота у једног града и система његовог могућег премеравања. Даље, корак пре само студије случаја је приказ изабраног начина мерења, а то је **Иницијатива за квалитет живота**, међународно скраћено QoLI (енг. *Quality of Life Initiative*). Средишњи део је приказ саме анализе на локалном нивоу, у Крагујевцу, а потом је приказ крајњих вредности и коначног индекса квалитета живота за град. На самом крају, дато је тумачење резултата спровођења иницијативе по питању значаја за Град Крагујевац, али и његове постојеће и будуће развојне политике. Ово је постављено као закључни део рада.

3. МЕРЕЊЕ ЛОКАЛНОГ КВАЛИТЕТА ЖИВОТА КАО СУШТИНА ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА КВАЛИТЕТ ЖИВОТА (QoLI)

Иако је квалитет живота императив сваког урбаног развоја, његово **мерење** на прави начин представља изазов. С друге стране, знање добијено мерењем одговарајућих елемената је од великог значаја за успостављање бољег урбаног развоја (Mouratidis, 2021). У овом одељку, методологија коју је развила Иницијатива за квалитет живота (QoLI) УН Хабитата је укратко објашњена, како би се поставио оквир за даљу анализу.

Суштина QoLI је развој склопа заснованог на **Циљевима одрживог развоја** (Sustainability Goals – SDGs), који „процењује и убрзава напредак у локалним и светским политичким развојним политикама које се односе на побољшање квалитета живота у градовима“ (QoLI, 2024). То се може постићи само „стварањем иновативног, светски значајног и локално применљивог система мерења. У складу са тим, мисија QoLI се односи на локалне руководиоце; на њихово оснаживање знањем и искуством како би могли да побољшају квалитет живота у својим градовима и заједницама“ (QoLI, б.д.).

Главне смернице Индекса квалитета живота (QoLI) дају кључне доприносе међународним учесницима (градовима) у вези са методологијом и динамиком спровођења иницијативе (QoLI, 2024):

- 1) Крајњи резултат на локалном/градском нивоу је добијање **Индекса квалитета живота**, а то је збир измерених вредности за показатеље. Индекс одражава процену квалитета живота у одређеном граду и стога пружа њиховим локалним руководиоцима и представницима разумевање локалних приоритета и усмеравање будућег развојног оквира града.
- 2) Напред наведени резултат мора се постићи поштовањем **пет начела QoLI**, тј. цео процес је морао бити: (1) усмерен на човека, тј. вредновање онога што је важно; (2) светски значајан и локално применљив истовремено – успостављање нових глобалних стандарда за локалне промене; (3) инклузиван – никога не остављати по страни; (4) заснован на доказима – практични увиди за промену доношења одлука; и (5) кокреативан – учење од партнерских градова.
- 3) Као што је већ поменуто, постоји **девет области** или домена квалитета живота, произашлих из циљева одрживог развоја УН-а: (1) основне услуге и мобилност, (2) култура и рекреација, (3) привреда, (4) образовање, (5) животна средина, (6) управљање, (7) здравље и благостање, (8) становање и (9) друштвена повезаност.
- 4) „Двојни приступ“ мерењу показатеља квалитета живота. **Глобални ниво** је за опште показатеље који се баве елементима квалитета живота погодним за већину градова широм света. **Локални ниво** је повезан са локалним показатељима, који су посебни за сваки град/заједницу и који морају бити локално развијени, кроз урбану партиципацију.
- 5) Већ је поменуто – постоји 29 глобалних показатеља, док број локалних показатеља условљен са најмање 12 њих.
- 6) **Процена свих показатеља** (и глобалних и локалних) ради постизања њихових коначних вредности разликује се између **четири вида података**: статистички подаци, геоподаци, подаци о „мобилном пингу“ (на основу праћења мобилних телефона) и подаци преко анкете на друштвеним мрежама.
- 7) Објашњени процес спровођења QoLI састоји се од **шест корака**: (1) увођење у процес, (2) планирање, (3) упознавање са индексом, (4) развој показатеља, (5) прикупљање података и израчунавање индекса и (6) тумачење и управљање.
- 8) Добијене вредности за све показатеље обично не могу се користити такве какве јесу, тј. морају се **„нормализовати“**. То подразумева претварање вредности за сваки показатељ у **заједничку лествицу** од 1 (најгори резултат) до 1 (најбољи резултат) како би се могли повезивати и упоређивати. Због тога овај поступак омогућава да показатељи са различитим јединицама или лествицама буду упоредиви. У случају глобалних показатеља, вредности истраживаног града могу се упоредити са вредностима других градова који су прошли QoLI процес. С друге стране, нормализација локалних показатеља је изазовнији, али креативнији поступак, јер је градски тим кроз урбану партиципацију развија „сопствену лествицу“ за нормализацију за добијене вредности показатеља.

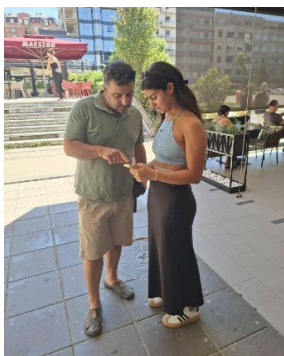
Крајњи индекс квалитета живота се добија као аритметичка средина добијених вредности за све мерене показатеље, и глобалне и локалне. Он представља бројчани одраз квалитета живота у граду у односу на друге. Ипак, добијање вредности за појединачне показатеље је такође добар улазни податак за постављање нових локалних развојних политика.

4. СПРОВОЂЕЊЕ ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА КВАЛИТЕТ ЖИВОТА У КРАГУЈЕВЦУ

Као што је напред речено, Град Крагујевац је био међу првим у Србији који се укључио у Иницијативу за квалитет живота. Тачније, био је **други**, а пре њега иницијативу је успешно спровео само Град Ниш. Други круг Иницијативе се спроводио **2025. године**. Спровођење Иницијативе на локалном нивоу обухватиле су **следеће активности**:

- 27.09.2024.: Праћен **уводни вебинар** о главним елементима Иницијативе за квалитет живота;
- 01.10.2024.: Потписано **Писмо о намерама** (енг. *Expression of Interest*) од стране градоначелника града;
- 24.12.2024.: Праћен **вебинар 1** на тему начина спровођења пројекта са приказом примера Града Ниша као узора међу свим светским градовима из првог круга;
- 20.02.2025.: Потписан **„Меморандум о разумевању“** (енг. *Memorandum of Understanding*) од стране градоначелника града. Ово је, другим речима, уговор између УН Хабитата и Града Крагујевца;
- 25.02.2025.: Праћен **вебинар 2** на тему развоја локалних показатеља;
- Почетак марта 2025.: Образован локални радни тим за спровођење Иницијативе. Прва припрема пројектних активности;
- 25.03.2025.: Праћен вебинар 3 на тему начина сакупљања, уређења и обраде локалних података;

- 08.04.2025.: **Уводни састанак са локалним стејкхолдерима** (енг. *Inception Meeting*), одржан онлајн. Припрема, спровођење и обрада података после (Сл. 1).
- 23-24.04.2025.: **Прва радионица са локалним стејкхолдерима** одржана у БИЦ центру у Крагујевцу. Радионица је била дводневна, са четири главна заседања (Сл. 2). Припрема, спровођење и обрада података после;
- 12.05.2025.: **Праћен вебинар 4** на тему спровођења анкете са грађанима преко друштвених мрежа;
- Средина маја 2025.: Спровођење **онлајн упитника за локалне стејкхолдере** око ужег избора локалних показатеља. Припрема упитника, спровођење и обрада података после;
- Почетак јуна 2025.: Провера **мерљивости предложених локалних показатеља** од стране стејкхолдера.
- Крај јуна 2025.: Сакупљање података за **одговарајуће глобалне показатеље**, уз њихово спровођење и локално прилагођавање;
- Јул 2025.: **Сређивање онлајн упитника** за грађане и података за показатеље, заједно са главним међународним стручњацима у програму;
- 31.07.2025.: Први онлајн **састанак са главним међународним стручњацима** у Иницијативи поводом изабраних показатеља и онлајн упитника;
- 04-24.08.2025.: **Спровођење онлајн упитника** за грађане у Крагујевцу. На упитник се одазвало 1.330 грађана (Сл. 3-4);
- 28.08.2025.: Други онлајн **састанак са главним међународним стручњацима** у Иницијативи поводом првих резултата онлајн упитника и разговора о потребама додатног уређења глобалних и локалних показатеља;
- Почетак септембра 2025.: **Анализа онлајн упитника** од стране радног тима;
- Крај септембра 2025.: Последња **усклађивања локалних показатеља** око начина њиховог приказа и превода на енглески језик;
- 09.10.2025.: Трећи онлајн **састанак са главним међународним стручњацима** поводом преосталих елемената премеравања показатеља и припреме за крајње активности на пројекту;
- 10.10.2025.: Спровођење Иницијативе у Крагујевцу приказано као успешан пример на националној радионици „**Подацима до квалитетнијих планских решења**“ у Крагујевцу, а коју је организовало Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре Републике Србије и ГИЗ немачка сарадња;
- Октобар 2025.: Достављање **коначног индекса квалитета живота** за Крагујевцу од стране Иницијативе;
- 05.11.2025.: **Завршна радионица са стејкхолдерима** у Крагујевцу поводом званичног представљања и потврде коначног индекса. Она би требала бити једнодневна (Сл. 5).
- Почетак новембра 2025.: Израда **завршног извештаја** о пројекту за Град Крагујевац.

Слика 1: (горе лево) Уводни састанак са локалним стејкхолдерима, одржан онлајн 08.04.2025. (аутор: Б. Антонић); **Слика 2:** (горе десно) Прва радионица са локалним стејкхолдерима, одржана 23-24.04.2025. у Крагујевцу (аутор: Б. Антонић). **Слике 3 и 4:** (доле лево) Анкетирање грађана Крагујевца током августа 2025. године (извор: И. Радуловић); **Слика 5:** (доле десно) Завршна радионица са стејкхолдерима, одржана 5. новембра 2025. у Крагујевцу (аутор: Ј. Стефановић).

5. РЕЗУЛТАТИ МЕРЕЊА ИНДЕКСА КВАЛИТЕТА ЖИВОТА У КРАГУЈЕВЦУ

Мерење вредности за показатеље (глобалне и локалне) приликом спровођења Иницијативе урађено је током друге половине јула и августа 2025. године. Најзахтевнији део било је спровођење **анкете међу грађанима Крагујевца** за оне показатеље који су били везани за ставове и мишљења грађана – приближно за једну трећину свих показатеља. Анкета је била у другој половини августа и њом је прикупљено преко 1.330 одговора или приближно 1% све одраслог становништва на подручју градске самоуправе. После простог мерења завршен и поступак нормализације, којим су добијене вредности „нормализоване“ тако да се могу ускладити са одговарајућим вредностима за друге градове, односно добијају одређену вредност у распону од 0 (најлошије) до 1 (најбоље).

Претходно је током јуна и прве половине јула 2025. спроведен **избор локалних показатеља** на основу прве радионице са стејкхолдерима и касније спроведеног упитника са истим учесницима. Прво су на радионици стејкхолдери предложили низ показатеља. Потом је радни тим испред града – Иван Радуловић као главни градски урбаниста и Бранислав Антонић као спољни стручњак – проверили који од датих предлога су погодни за даљи поступак, тј. за које су доступни подаци за мерења. Тако сужен списак од 30-ак предложених показатеља је потом био послат стејкхолдерима из Крагујевца на оцењивање значаја по проверу квалитета живота у граду. Коначни списак локалних показатеља – **17 укупно** – је био добијен после анализе резултата упитника. Неки од њих су касније усклађени на основу методологије Иницијативе.

На основу датог **укупни индекс квалитета живота у Крагујевцу износи 67,50**, при чему се примењује распон од 1 (најлошије) до 100 (најбоље). Ово је од стране УН Хабитата оцењено као висок квалитет живота у граду. Ово је добијено кроз аритметичку средину за добијене вредности свих показатеља, и глобалних и локалних:

Табела 2: Вредности за показатеље у Иницијативи за квалитет живота.

ГЛОБАЛНИ ПОКАЗАТЕЉИ – УКУПНО 29				
БР.	ОБЛАСТИ	ГЛОБАЛНИ ПОКАЗАТЕЉ	ТИП ПОДАКА	ВРЕДНОСТ (Распон 0-100)
1.	ПРИВРЕДА	Удео радно способног становништва који се слаже са изјавом „једноставно је пронаћи добар посао у мом граду	Подаци из анкете	26,27
2.		Просечна годишња стопа незапослености (према полу, старости и инвалидитету)	Статистички подаци	71,58
3.		Удео становништва који живи испод националне линије сиромаштва	Статистички подаци	71,95
4.	ОБРАЗОВАЊЕ	Удели становништва према стручној спреми (1. степен – несвршена ОШ; 2. степен – свршена ОШ; 3. степен – свршена СШ)	Статистички подаци	96,00
5.		Удео становништва које задовољно понудом школа у граду	Подаци из анкете	49,83
6.	ЖИВОТНА СРЕДИНА	Просечне годишње вредности суспендованих честица (нпр. PM2.5 и PM10) у граду, у односу на број становника	Статистички подаци	98,33
7.		Промена на годишњем нивоу површине зелених површина по глави становника	Геоподаци	19,38
8.		Удео становништва које се осећа сигурно за будућност свог града услед климатских промена	Подаци из анкете	14,74
9.		Удео домаћинстава који живи на 15 минута хода од отворених јавних простора	Геоподаци	67,80
10.		Удео становништва које задовољно понудом јавних зелених простора у граду	Подаци из анкете	42,67
11.		УПРАВЉАЊЕ	Удео становништва које задовољно својим последњим искуством са јавним службама	Подаци из анкете
12.	Удео становништва које има поверење у локалне јавне установе реда и закона (нпр. полицију и судове)		Подаци из анкете	32,82
13.	Стопа убистава с предумишљајем		Статистички подаци	98,88
14.	ОСНОВНЕ УСЛУГЕ И МОБИЛНОСТ	Удео становништва које се осећа безбедно да се креће увече или ноћу у близини места где живи	Статистички подаци	68,53
15.		Удео становништва које има одговарајући приступ јавном превозу (према полу, старости и инвалидитету)	Геоподаци	34,25
16.		Удео становништва који користи интернет на мобилном телефону (подаци о брзини и кашњењу везе)	Статистички подаци	53,07
17.		Удео становништва који је задовољан квалитетом јавног градског превоза	Подаци из анкете	57,25
18.		Удео становништва виђен у свом суседству увече или ноћу	Мобилни пинг	89,20

19.	СТАНОВАЊЕ	о домаћинстава које троши више од 30% месечних прихода на становање: порез на стан, комуналне услуге, најам у случају подстанара, осигурање, накнаде за одржавање зграде и сл.	Статистички подаци	83,20
20.		Удео становништва које сматра да је лако пронаћи добар стан у свом граду по разумној цени	Подаци из анкете	25,63
21.	ЗДРАВЉЕ И БЛАГОСТАЊЕ	Удео становништва које пријављује висок ниво стреса	Подаци из анкете	80,40
22.		Очекивано трајање живота при рођењу (енг. HALE)	Статистички подаци	66,08
23.		Удео становништва које задовољно јавним здравственим установама у граду	Подаци из анкете	33,83
24.	КУЛТУРА И РЕКРЕАЦИЈА	Учесталост посета културним, спортским или рекреативним садржајима	Мобилни пинг	19,51
25.		Просечно време боравка људи на местима одмора, спорта и рекреације месечно	Мобилни пинг	14,20
26.		Удео становништва задовољног јавним спортским и културним садржајима у граду	Подаци из анкете	54,11
27.	ДРУШТВЕНА ПОВЕЗАНОСТ	Удео становништва које пријављује осећај привржености свом граду	Подаци из анкете	65,14
28.		Удео становништва које пријављује да има људе на које се може ослонити за помоћ (породица, пријатељи и суседи)	Подаци из анкете	67,91
29.	УКУПНО / СТАНДАРД	Опште задовољство животом у граду – Узевши у обзир све у Вашем животу, колико сте задовољни животом (од 1 до 10)?	Подаци из анкете	64,50
ЛОКАЛНИ ПОКАЗАТЕЉИ – УКУПНО 17				
30.	ПРИВРЕДА	Просечне зараде без пореза и доприноса, РСД – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	81,17
31.		Активна привредна друштва на 100.000 становника – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	73,36
32.		Активни предузетници на 100.000 становника – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	82,24
33.	ОБРАЗОВАЊЕ	Компјутерска писменост, удео – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	60,28
34.	ЖИВОТНА СРЕДИНА	Удео домаћинстава прикључених на канализациону мрежу	Статистички подаци	100,00
35.		Степен моторизације – број породичних аутомобила на 1.000 становника – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	14,13
36.		Ефекат „топлог острва“ – Удео дана са „тропским ноћима“ ($T_{min} > 20^{\circ}C$) – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	98,17
37.	УПРАВЉАЊЕ	Број правоснажно осуђена пунолетна лица за крађу на 1.000 становника – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	91,30
38.	ОСНОВНЕ УСЛУГЕ И МОБИЛНОСТ	Да ли се слажете да првенство у развоју градског саобраћаја треба дати бициклизму (нове стазе, одговарајућа сигнализација, одвајање од колског и пешачког саобраћаја, места за остављање бицикала и сл.)?	Подаци из анкете	88,56
39.		Удео градског подручја које има одговарајући приступ локалним центрима.	Геоподаци	82,00
40.		Број стручних радника Центра за социјални рад на 100.000 становника – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	66,97
41.	СТАНОВАЊЕ	Удео становништва које се првенствено ослања на чиста горива и технологије (централно грејање, земни гас) – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	71,33
42.		Удео станова без санитарног чвора (тоалет, купатило) – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	69,40
43.	КУЛТУРА И РЕКРЕАЦИЈА	Колико сте задовољни културним догађањима у отвореном градским просторима – на трговима, улицама, у парковима, двориштима установа и сл.?	Подаци из анкете	48,24
44.		Удео локалног буџета намењеног култури – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	24,53

45.	ЗДРАВЉЕ И БЛАГОСТАЊЕ	Број лекара на 100.000 становника – поређење са сличним градовима у Србији	Статистички подаци	85,82
46.	ДРУШТВЕНА ПОВЕЗАНОСТ	Да ли се слажете са изјавом „опрема на отвореним у мом суседству, попут клупа, столова и сличних места, подстиче људе на окупљање и дружење“?	Подаци из анкете	81,07

6. ГЛАВНИ НАЛАЗИ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИНИЦИЈАТИВЕ

Код **глобалних показатеља** за Град Крагујевац издвајају се следећи налази:

- Оцена општим задовољством животом у Крагујевцу је **изнад просека** за градове укључене у Иницијативу – 64,50 (100 је највећа могућа вредност на свету);
- Град има **изразито добре вредности** за ниво криминала и безбедности (98,88), квалитет ваздуха у граду (98,33), ниво образовања локалног становништва (96,00) и за сигурност кретања ноћу (89,20);
- Са друге стране, глобални показатељи где се Крагујевац **слабо показао** су: број посета јавним културним и спортским установама (19,51), као и дужина посете њима (14,20), забринутост локалног становништва за климатске промене (14,74) и степен смањења високог зеленила на градском подручју на основу премеравања покривености крошњама (19,38).

Код **локалних показатеља** за Град Крагујевац издвајају се следећи налази:

- Град је у већини изабраних о проверених показатеља **изнад просека**, тј. има вредности које су 60-80% у односу на елементе путем којих се пореди („нормализује“);
- Крагујевац има **веома добре вредности** у односу на градове сличне величине у Србији ($\pm 50\%$ његове величине) за следеће показатеље: повезаност домаћинства на савремену канализацију (100,00, тј. прво место), утицај ефекта „топлотног острва“, односно број тропских ноћи (98,17) и за број осуђених пунолетних особа спрам броја становника (91,30);
- На другој страни, неки показатељи имају изразито **лоше локалне вредности** у односу на градове сличне величине у Србији. Ово је посебно очито за степен моторизованости, тј. број аутомобила у односу на број становника (14,13). Овде се веома добро види међусобна повезаност глобалних и локалних показатеља из исте тематске области, јер незадовољство јавним градским превозом се веома добро осликава кроз повећану моторизацију.

7. НАЧИНИ ПРИМЕНЕ РЕЗУЛТАТА У РАЗВОЈУ КРАГУЈЕВЦА

Начини примене добијених вредности за проверене показатеље у Крагујевцу су многоструки, али такође имају пред собом ограничење да цео **систем још увек није уходан** у њиховој примени. У Србији се документи развојних политика, укључујући и оне из области урбанизма, обично **посредно ослањају** на податке о квалитету живота грађана. Овде приказаним приступом се пружа увид како се може поставити **оквир за прибављање података** који су глобално и локално важни за укључење у креирање локалних развојних политика.

Посебно су значајни они подаци који се не могу добити кроз „**класичне изворе**“. На пример, класични извори су они који су везани за званичне статистичке податке. Са друге стране ту су нови извори, као што су **геоподаци или „мобилни пинг“**. Први су већ присутни на државном и локалном нивоу. Са друге стране, **коришћење „мобилног пинга“**, односно система за добијање података на основу праћења мобилних телефона (њихов положај, концентрација, брзина померања и сл.), је потпуна новина. Подаци добијени кроз геолокацију мобилних телефона дају добар увид у концентрације и дужину коришћења одређених елемената градског простора (јавни превоз, културне установе, спортско-рекреативни садржаји и сл.). Значи, овакав начин прикупљања података може се много више искористити у будућем развоју градова и урбанистичком планирању.

Анкетирање није нови начин прикупљања података, али се данас ретко користи. Поред уобичајених користи од упитника, укључењем питања о месту живота у граду (насеље, четврт) могу се добити и тачнији подаци о разликама унутар градског подручја, јер често овим подаци нису лако доступни путем статистичких извора.

За **урбанистичко планирање и пројектовање** важно је рећи да приближно половина глобалних показатеља је од значаја за област. Главни услов је да се подаци, поред самог прикупљања, што боље просторно „вежу“ за одређене делове подручја (градске четврти, суседства и сл.).

Постоје и одређена ограничења која су уочена и која траже унапређења на нивоу државе. Примера ради, код **станована** чини се да званични статистички подаци за ову област у Србији имају много мањкавости у обухвату података који се сакупљају, као и недоследности у начину сакупљања. Ово тражи сарадњу доносиоца одлука, урбаниста и демографа.

Такође је уочено да **величина града** превише утиче на одређене показатеље. Делује да су бројни показатељи такви да подржавају приказ квалитета у већим градовима. На пример, показатељи који се баве доступношћу јавних служби и садржаја, чији су концентрација и приступачност много већи у великим градовима.

За крај треба додати да се у Крагујевцу планира спровођење активности после мерења индекса квалитета живота. Тај планирани наставак Иницијативе је израда **Добровољног локалног извештаја** (енг. *Voluntary Local Review*). За сада само Град Ниш има урађен овај извештај. Његова сврха је да се успоставе **алати за праћење и вредновање** напретка ка Циљевима одрживог развоја УН, као и да подстакне редовно вредновање кључних показатеља утицаја на локалном нивоу.

8. ЗАХВАЛНИЦА

Овај рад је настао на основу спровођења **Иницијативе за квалитет живота** (енг. *Quality of Life Initiative*) УН Хабитата у Крагујевцу. Аутори рада се захваљују представницима Иницијативе у њиховим смерницама и техничкој помоћи у спровођењу на локалном нивоу. Аутори такође имају задовољство да су представници Иницијативе лично подржали све научне доприносе којима се шири знање о Иницијативи и њеном спровођењу у Крагујевцу, који је убројан у најуспешније градове за 2025. годину.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Alibegović, D. J. & Kordej, Ž. (2008). The role of urban indicators in city management: A proposal for Croatian cities. *Transitional Studies Review*, 15, 63-80. DOI: 10.1007/s11300-008-0171-6.
- Barcaccia, B. (2013, September 4). Quality Of Life: Everyone Wants It, But What Is It? *Forbes*. Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/iese/2013/09/04/quality-of-life-everyone-wants-it-but-what-is-it/#405f6fdb2c7d>.
- Bolzan Wesz, J. G., Gomes Miron, L. I., Delsante, I. & Tzortzopoulos, P. (2023). Urban Quality of Life: A Systematic Literature Review. *Urban Science*, 7(2), 56. DOI: 10.3390/urbansci7020056.
- Chatterjee, U., Bhunia, A., Gupta, J. & Gupta, K. (Eds.) (2025). *Sustainability and Urban Quality of Life: Research, Policy and Practice*. London: Routledge.
- Dobrowolska, E. & Kopczewska, K. (2024). Mapping urban well-being with Quality of Life Index (QOLI) at the fine-scale of grid data. *Scientific Report*, 14, 9680. DOI: 10.1038/s41598-024-60241-0.
- European Commission – EC (2025, December). *Quality of life indicators – overall experience of life*. Brussels: European Commission.
- Mouratidis, K. (2021). Urban planning and quality of life: A review of pathways linking the built environment to subjective well-being. *Cities*, 115, 103229. DOI: 10.1016/j.cities.2021.103229.
- Panuccio, P. (2024). Urban Planning: Standard for Quality of Life. In: F. Calabrò, L. Madureira, F. C. Morabito & M. J. Piñeira Mantiñán (Eds.), *Networks, Markets & People. NMP 2024. Lecture Notes in Networks and Systems*, volume 1188, pp. 330-339. Cham: Springer. DOI: 10.1007/978-3-031-74716-8_33.
- Nussbaum, M. & Sen, A. (Eds.) (1993). *The Quality of Life*. Oxford: Clarendon Press.
- Quality of Life Initiative – QoLI (no date). *Quality of Life Initiative – About Us*. QoLI Online. Accessed on January 5, 2026 <https://unhabitat.org/quality-of-life-initiative/about-us>.
- Quality of Life Initiative – QoLI (2024). *The Quality of Life Initiative Guidelines*. Nairobi: UN Habitat. Retrieved from <https://unhabitat.org/sites/default/files/2024/11/qoli-quality-of-life-initiative-implementation-guidelines-adv-release-v1.pdf>.
- Reig-Mullor, J., Garcia-Bernabeu, A., Pla-Santamaria, D. & Salas-Molina, F. (2024). Measuring quality of life in Europe: A new fuzzy multicriteria approach. *Technological Forecasting and Social Change*, 206, 123494. DOI: 10.1016/j.techfore.2024.123494.
- Sagala, S. (2024, September 16). *City-making and livability for quality of life*. Emerald Publishing Opinion & Blog. Accessed on January 4, 2026: <https://www.emeraldgrouppublishing.com/opinion-and-blog/city-making-and-livability-quality-life>.
- Statistical Office of the European Union – EUROSTAT (no date). *Quality of life: Information on data*. Luxembourg: EUROSTAT. Accessed on January 7, 2026: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/quality-of-life/information-data>.
- United Nations – UN (2024). *United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT) – Programme for 2024*. New York: United Nations. <https://sdgs.un.org/un-system-sdg-implementation/united-nations-human-settlements-programme-un-habitat-56918>.
- World Health Organisation – WHO (no date). *WHOQOL: Measuring Quality of Life*. Geneva: WHO. Accessed on January 5, 2026: <https://www.who.int/toolkits/whoqol>.